

Kwartaaloverzicht arbeidsmarkt 2003/4

Hans Langenberg

In het vierde kwartaal van 2003 is het aantal banen van werknemers opnieuw gedaald en het aantal werklozen verder gestegen. Zowel de terugloop van het aantal banen als de toename van de werkloosheid is versneld. Het aantal vacatures kende daarentegen voor het eerst in drie jaar een stijging. Deze stijging kan de voorbode zijn van een kentering op de arbeidsmarkt, maar conclusies hieromtrent zijn nog voorbarig.

1. Werkgelegenheid

In het vierde kwartaal van 2003 waren er 75 duizend werknemersbanen minder dan een jaar eerder. Hiermee zet de daling die twee kwartalen eerder is ingezet versterkt door. Ook relatief gezien is er sprake van een oplopend banenverlies. In het vierde kwartaal is het aantal banen teruggelopen met 1,0 procent.

De afname van het aantal banen is te herleiden tot een krimp van de werkgelegenheid bij ondernemingen. Het bedrijfsleven telde in het vierde kwartaal 143 duizend banen minder dan een jaar eerder. Het verlies van het totale aantal banen wordt nog altijd geremd door de voortdurende banengroei in het onderwijs en de zorg. Het aantal banen

in de niet-commerciële dienstverlening is in het vierde kwartaal gestegen met 68 duizend. De toename is wel wat teruggelopen ten opzichte van die in eerdere kwartalen.

Omgerekend naar voltijdbanen bedroeg de daling van de werkgelegenheid 85 duizend. Dat dit hoger ligt dan de daling in het aantal banen komt doordat de banen die erbij komen bij het onderwijs en in de zorg gemiddeld een kortere werkweek kennen dan de banen die verloren gaan in het bedrijfsleven.

2. Vacatures

Aan het einde van het vierde kwartaal van 2003 stonden er 94 duizend vacatures open. Dit waren er 27 duizend minder dan het jaar ervoor. De negatieve jaarmutaties in het aantal vacatures zijn al enkele kwartalen aan het afvlakken. Volgens seizoengecorrigeerde cijfers is het aantal vacatures in het vierde kwartaal met 6 duizend gestegen ten opzichte van het voorafgaande kwartaal. Dit is de eerste stijging sinds het vierde kwartaal van 2000. Of er sprake is van een kentering zullen cijfers over de eerste kwartalen van 2004 moeten uitwijzen.

Staat 1
Kerncijfers arbeidsmarkt

	2003					2004				
	4e kw	1e kw	2e kw	3e kw	4e kw	1e kw	2e kw	3e kw	4e kw	1e kw
	<i>Stand</i>									
	<i>Verandering t.o.v. een jaar eerder</i>									
	x 1 000									
Banen van werknemers	7 438	93	67	49	23	10	-22	-45	-75	
Arbeidsvolume van werknemers	5 675	59	24	9	-9	-31	-51	-66	-85	
Openstaande vacatures ¹⁾	94	-38	-56	-56	-43	-54	-37	-34	-27	
Ontstane vacatures	152	-57	-73	-49	-32	-36	-25	-19	-10	
Vervulde vacatures	139	-59	-54	-49	-44	-25	-43	-22	-17	
Potentiële beroepsbevolking	10 936	71	70	68	65	61	55	49	45	41
w.v. beroepsbevolking	7 500	93	131	111	119	130	112	47	44	77
w.v. werkzaam	7 084	88	74	45	44	40	4	-34	-55	-52
werkloos	416	5	57	65	75	89	107	81	99	129
WW-uitkeringen ¹⁾	287	-9	8	20	38	58	68	79	83	
Instream WW	98	10	22	21	24	28	20	23	18	
Uitstroom WW	78	-3	9	11	7	9	10	12	14	
Bijstandsuitkeringen van thuiswonenden onder de 65 jaar ¹⁾²⁾		-10	-8	-6	-2	4	9	13		
Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen ¹⁾³⁾	982	20	15	15	12	7	1	-4	-11	
Instream arbeidsongeschiktheidsuitkeringen	21	-3	-6	-1	-2	-3	-5	-6	-6	
Uitstroom arbeidsongeschiktheidsuitkeringen	24	1	-1	-3	1	1	1	0	0	
	<i>Na verwijdering van seizoeninvloeden</i>									
	<i>Stand</i>									
	<i>Verandering t.o.v. een kwartaal eerder</i>									
Openstaande vacatures ¹⁾	99	-4	-21	-14	-6	-12	-1	-22	6	
Potentiële beroepsbevolking	10 936	18	16	16	15	14	10	10	11	10
w.v. beroepsbevolking	7 521	8	40	51	20	19	21	-13	17	52
w.v. werkzaam	7 089	1	17	18	9	-4	-19	-20	-13	1
werkloos	431	8	23	34	10	23	40	7	29	52
WW-uitkeringen	289	6	13	7	12	24	26	20	15	

¹⁾ Aan het eind van het kwartaal.

²⁾ Het cijfer voor het vierde kwartaal van 2003 is nog niet bekend. Het aantal bijstandsuitkeringen aan het einde van het derde kwartaal van 2003 bedroeg 330 duizend.

³⁾ De arbeidsongeschiktheidsregelingen omvatten WAO, WAZ en WAJONG.

In het vierde kwartaal ontstonden er 152 duizend vacatures en werden er 139 duizend vervuld. Het aantal ontstane en vervulde vacatures lag daarmee respectievelijk 10 en 17 duizend lager dan het jaar ervoor. De daling van zowel het aantal ontstane als het aantal vervulde vacatures is verder afgevlakt.

De spanning op de arbeidsmarkt is verder teruggelopen. In het vierde kwartaal van 2003 stonden er op de duizend banen 14 vacatures open. Een jaar eerder stonden er op de duizend banen 17 vacatures open. In 2000, toen de spanning haar hoogste punt bereikte, waren er aan het eind van het vierde kwartaal nog 30 vacatures op de duizend banen.

3. Werkloosheid

De afname van de werkgelegenheid leidde in het vierde kwartaal van 2003 tot een daling van de werkzame beroepsbevolking met 55 duizend ten opzichte van een jaar eerder. Aangezien de beroepsbevolking toenam met 44 duizend, is het aantal werklozen met 99 duizend gestegen. Het totale aantal werklozen kwam daarmee uit op 416 duizend.

De stijging van de werkloosheid was hoger dan in het derde kwartaal van 2003. Dat het stijgingstempo oploopt wordt bevestigd door cijfers over het eerste kwartaal van 2004.

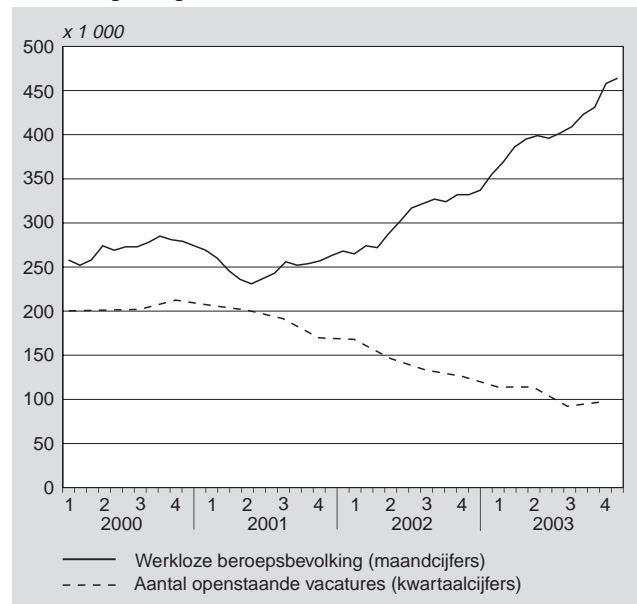
Gecorrigeerd voor seizoeninvloeden lag het aantal werklozen in het vierde kwartaal 29 duizend hoger dan in het kwartaal ervoor. De stijging van het derde ten opzichte van het tweede kwartaal bedroeg maar 7 duizend. In het eerste kwartaal van 2004 is het aantal werklozen met 52 duizend gestegen.

Dat het aantal werklozen stijgt terwijl het ook aantal vacatures toeneemt, lijkt tegenstrijdig: doorgaans gedragen deze twee grootheden zich als communicerende vaten. Zoals eerder gezegd, zijn conclusies over het verdere verloop van het aantal vacatures echter nog voorbarig. Daarbij lopen ontwikkelingen in het aantal vacatures niet precies gelijk met maar vaak enigzins voor op die in het aantal werklozen.

De 416 duizend werklozen in het vierde kwartaal vormden 5,5 procent van de beroepsbevolking. In het eerste kwartaal van 2004 is de werkloosheid gestegen tot 6,6 procent.

Aan het eind van het vierde kwartaal van 2004 werden er 287 duizend WW-uitkeringen verstrekt. Dit zijn er 83 duizend meer dan een jaar eerder. Gecorrigeerd voor seizoeninvloeden is het aantal WW-uitkeringen in het vierde kwartaal met 16 duizend gestegen ten opzichte van het der-

1. Werkloze beroepsbevolking en aantal openstaande vacatures, seizoengecorrigeerd

de kwartaal. De stijging is iets lager dan in voorafgaande kwartalen. Het aantal WW-uitkeringen kan een iets ander verloop hebben dan de werkloosheid, omdat personen die volgens de CBS-definitie werkloos zijn niet altijd recht hebben op een WW-uitkering, en andersom. Het aantal WW-uitkeringen stijgt vanaf begin 2002.

4. Ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid

Het ziekteverzuim bij particuliere bedrijven is in het vierde kwartaal van 2003 gedaald tot 4,9 procent. Een jaar eerder bedroeg het ziekteverzuim nog 5,5 procent. Het ziekteverzuim zakt vanaf het eerste kwartaal van 2003. Mogelijke oorzaken zijn invoering van de wet Poortwachter, collectieve inspanningen om arbeidsomstandigheden te verbeteren en de aanhoudend matige conjunctuur.

Ook het aantal arbeidsongeschiktheidsuitkeringen daalt. Aan het eind van het vierde kwartaal van 2004 werden er 982 duizend arbeidsongeschiktheidsuitkeringen verstrekt. Dit zijn er 11 duizend minder dan een jaar eerder. De daling van het aantal arbeidsongeschiktheidsuitkeringen is ingezet in de tweede helft van 2003 en is het gevolg van een lagere instroom.

Staat 2 Kerncijfers arbeidsmarkt (vervolg)

	2002				2003				2004
	1e kw	2e kw	3e kw	4e kw	1e kw	2e kw	3e kw	4e kw	1e kw
	%								
Ontwikkeling cao-lonen per maand ^{1) 2)}	4,3	3,7	3,4	3,4	3,3	3,0	2,6	2,4	1,8
Ontwikkeling consumentenprijzen ²⁾	3,8	3,3	3,3	2,9	2,4	2,0	2,0	1,9	1,2
Vacaturegraad ³⁾	25	23	16	17	18	18	12	14	
Werkloosheid	3,9	3,9	4,3	4,2	5,0	5,3	5,3	5,5	6,6
Werkloosheid, na verwijdering van seizoeninvloeden	3,6	3,9	4,3	4,4	4,7	5,3	5,4	5,7	6,4
Ziekteverzuim bij particuliere bedrijven	5,9	5,4	5,0	5,5	5,3	4,7	4,1	4,9	

¹⁾ Inclusief bijzondere beloningen.

²⁾ Ten opzichte van het overeenkomstige kwartaal een jaar eerder.

³⁾ Aantal openstaande vacatures op de duizend banen.

5. Lonen en prijzen

De cao-lonen per maand inclusief bijzondere beloningen lagen in het vierde kwartaal van 2003 2,4 procent boven die in het vierde kwartaal van 2002. Dit betekent dat de loonstijging verder is afgevlakt. In het derde kwartaal van 2003 bedroeg de overeenkomstige loonstijging 2,6 procent. In 2002 stegen de cao-lonen gemiddeld nog met 3,7 procent.

Ook de inflatie is verder afgenomen. De consumentenprijzen lagen in het vierde kwartaal van 2003 1,9 procent boven die van het jaar ervoor. In het derde kwartaal bedroeg de overeenkomstige prijsstijging nog 2,0 procent.

6. Conjunctuur

De Nederlandse economie is in het vierde kwartaal van 2003 met 0,4 procent gegroeid ten opzichte van het kwartaal ervoor (gecorrigeerd voor seizoeninvloeden). Dit was de eerste periode met groei sinds het derde kwartaal van 2002. In het vierde kwartaal van 2003 lag het volume van het bruto binnenlands product 0,4 procent onder dat van het overeenkomstige kwartaal van 2002.

In het vierde kwartaal van 2003 lagen de consumptieve bestedingen en de investeringen in vaste activa respectievelijk 0,4 en 0,5 procent onder die van het jaar ervoor. De uitvoer van goederen en diensten lag daarentegen 1,1 procent boven die in het overeenkomstige kwartaal van 2002. Het lichte herstel van de economie eind 2003 is normaal gesproken niet voldoende om de stijging van de werkloosheid om te buigen in een daling.

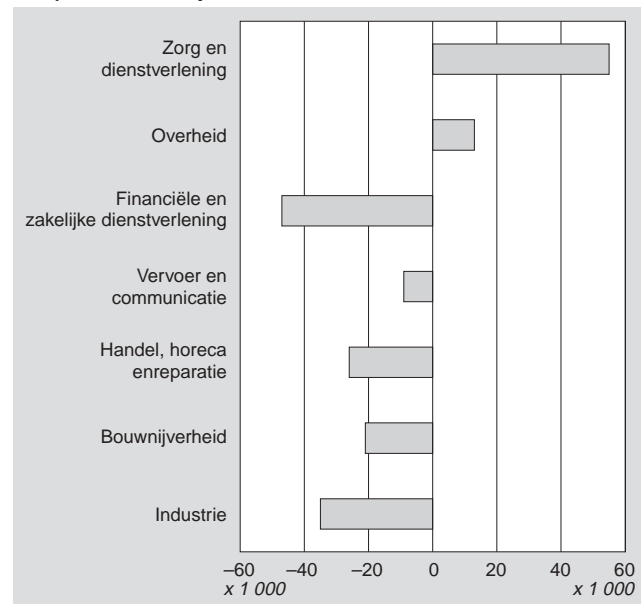
7. Verschillen tussen bedrijfstakken

Het aantal banen bij het onderwijs en in de zorg is in het vierde kwartaal verder toegenomen. Wel is er sprake van een afvlakking van de groei. Het aantal banen bij de overheid (waaronder die in het onderwijs) lag in het vierde kwartaal 13 duizend hoger dan een jaar eerder. In het derde kwartaal van 2003 bedroeg de toename op jaarbasis nog 21 duizend, in het tweede kwartaal 29 duizend. In de zorgsector (inclusief overige dienstverlening) nam het aantal banen in het vierde kwartaal toe met 55 duizend. In de vijf voorafgaande kwartalen kwam de groei telkens boven de 60 duizend uit. In totaal steeg het aantal banen in de niet-commerciële dienstverlening in het vierde kwartaal met 2,9 procent.

Zoals eerder gezegd, voltrok het banenverlies zich ook in het vierde kwartaal volledig in het bedrijfsleven. De sterkste dalingen vonden plaats in respectievelijk de financiële en zakelijke dienstverlening (47 duizend), de industrie (35 duizend), de handel, horeca en reparatie (26 duizend) en de bouwnijverheid (21 duizend). Relatief de sterkste dalingen vonden plaats in de bouwnijverheid (4,9 procent), de industrie (3,4 procent) en de financiële en zakelijke dienstverlening (3,1 procent). Ook uitgedrukt in voltijdbanen zijn dit relatief de grootste dalers. De procentuele ontwikkeling in voltijdbanen is in deze bedrijfstakken vrijwel gelijk aan die in het aantal banen.

Het aantal openstaande vacatures is tussen eind 2002 en eind 2003 over vrijwel de hele linie gedaald. Uitzondering

2. Mutatie aantal banen van werknemers: vierde kwartaal 2003 ten opzichte van een jaar eerder

en vormden de sector vervoer en communicatie en de financiële instellingen. De sterkste dalingen in het bedrijfsleven vonden plaats in de handel (4,7 duizend) en in de zakelijke dienstverlening (4,6 duizend). Ook in het onderwijs en in de zorg neemt het aantal openstaande vacatures al geruime tijd af. In het onderwijs nam het aantal vacatures in het vierde kwartaal af met 1,3 duizend, waarmee de tendens van een afvlakkende daling zich doorzette. In de gezondheids- en welzijnszorg daalde het aantal openstaande vacatures met 7,0 duizend. Hier is sprake van een versnelde daling. Het aantal *ontstane* vacatures in de welzijns- en gezondheidszorg daalde voor de tweede achtereenvolgende keer met 6 duizend.

8. Verschillen tussen demografische groepen

De zwakke arbeidsmarkt treft mannen meer dan vrouwen. Dit komt doordat het banenverlies zich concentreert in het bedrijfsleven. In het vierde kwartaal van 2003 werkten er in het bedrijfsleven 90 duizend mannelijke werknemers minder dan een jaar eerder. Het banenverlies onder vrouwelijke werknemers in het bedrijfsleven bedroeg 55 duizend. De banengroei bij de overheid en de zorgsector (inclusief overige dienstverlening) leidde ertoe dat in deze sectoren 13 duizend mannen en 57 duizend vrouwen extra aan het werk waren.

Het aantal werkloze mannen steeg met 59 duizend tot 218 duizend, het aantal werkloze vrouwen met 40 duizend tot 198 duizend. Sinds eind 2002 zijn er meer werkloze mannen dan vrouwen. Relatief is de werkloosheid echter nog altijd het hoogst onder vrouwen. Van de vrouwelijke beroepsbevolking was in het vierde kwartaal 6,3 procent werkloos, van de mannelijke 5,0 procent.

De groei van de werkloze beroepsbevolking is voor een groot deel te herleiden tot een toename van de werkloosheid in de middengroep van 25–44 jaar. In het vierde kwartaal lag het aantal middelbare werklozen 62 duizend hoger dan een jaar eerder. Dit terwijl in dezelfde periode de be-

roepsbevolking in deze leeftijdscategorie met 11 duizend is gekrompen. Het aantal jongere werklozen (15–24 jaar) is in het vierde kwartaal met 14 duizend gegroeid, het aantal oudere werklozen (45–64 jaar) met 24 duizend. Dat de werkloosheid onder jongeren niet sneller stijgt, komt omdat een substantieel deel hiervan zich terugtrekt van de arbeidsmarkt of de toetreding tot de arbeidsmarkt uitstelt.

Terwijl het aantal jongeren toenam met 13 duizend, is het aantal jeugdige economisch inactieven gestegen met 31 duizend. Relatief gezien overtreft de jeugdwerkloosheid echter die onder andere leeftijdscategorieën. In het vierde kwartaal is zij uitgekomen op 9,9 procent. De werkloosheid onder 25–44-jarigen bedroeg 5,5 procent.